

První vlna ženského hnutí
a
České ženské hnutí 19. století

Vznik ženského hnutí

- Querelles de femmes
- Osvícenství

Hlavní témata 1. vlny ženského hnutí (19. stol.)

- Právní postavení žen
- Vzdělání
- Účast na veřejném životě (volební právo)

Charakter českého ženského hnutí u nás:

Do 19. stol.: zatím málo zpracovaného materiálu

Publikace:

Žena v dějinách Prahy. Documenta Pragensia. 1996.

Josef Janáček. *Ženy české renesance*. 1987.

Problém: Perspektiva neovlivněná tematizováním ženské problematiky a ženského hnutí a metodami genderové analýzy.

19. stol.: Formování ženských kroužků již v 1. pol. 19. stol.--hl. v Praze (Rettigová, Němcová) -- kulturní činnost žen pro ženy

Od 60. let: spolková činnost, hl. charitativní a vzdělávací

(Pozn.: politické spolky a tím i účast žen v politických sporcích vládou zakázána od roku 1848.)

Od 90. let: politizace ženského hnutí

Vlivy na formování českého ženského hnutí (podle Neudorfové):

- Křesťanství
- Osvícenství
- Romantismus
- Sociální cítění

Zakládání spolků:

Ženy se organizují za účelem veřejného blaha: aktivity zaměřené hl. na chudé ženy a děti, mravní výchovu, praktické dovednosti, vzdělávání

Spojeno s národním hnutím (podpora Františka Palackého, Vojty Náprstka).

Organizace a konkrétní výsledky:

1863: Český výrobní spolek -- založil Městkou dívčí školu v Praze (1863) a Dívčí průmyslovou školu (1865)

1871: Ženský výrobní spolek: opatrovny pro chudé děti, kursy (Marie Riegrová-Palacká, Karolína Světlá, Sofie Podlipská, Věnceslava Lužická)

1896: Ústřední spolek českých žen -- zastřešoval ženské organizace -- 4 odbory...

Odbory Ústředního spolku českých žen:

- Vzdělávací a školský (v čele Teréza Nováková) -- rozšíření vzdělání pro dívky
- Charitativní -- hlavně péče o nalezence a pomoc šestinedělkám
- Zdravotnický -- organizace přednášek pro veřejnost
- Národohospodářský -- zakládání novým průmyslových aktivit pro ženy, hlavně v chudých oblastech.

“Kolem roku 1906 se spolek zabýval otázkou, jak posílit český průmysl a obchod, zvláště z hlediska účasti žen. Na jedné schůzi však jistý pan rada Macháček, starosta obchodní organizace “Merkur”, oponoval těmto snahám z obavy před ženskou konkurencí v hospodářství i v obchodě argumentem, že ženy bývají obvykle vytrvalejší a svědomitější než muži.”

(Neudorfová, s.115)

Před 1. světovou válkou: přes 50 ženských spolků.

1913: 1. Sjezd Svazu českých spolků.

Cíle:

- Rozšíření vzdělání pro dívky
- Zřízení institucí, které ženám pomohou v jejich dalším rozvoji:
např. ženská banka, ženská tisková kancelář -- příchod války
ale tyto plány překazil

Vzdělávání žen a dívek

Problém: Dívčí vzdělávání nepatřilo pod státní správu.

Důsledky: Přežívalo jen ze školného a darů -- nedostupné většině dívek.

Proto od 90. let snaha o koedukaci, tj. možnost dívek studovat na chlapeckých školách (pod státní správou)

70.-80. léta: dívčí průmyslové a obchodní školy -- hlavně v Praze (Ženský výrobní spolek) a Brně (spolek Vesna) --

Především praktické vzdělání: dívky našly uplatnění většinou v manuálních profesích. Proto

Gymnasium Minerva (1890, Eliška Krásnohorská):

-- pětileté oproti osmiletému gymnáziu chlapeckému, ale stejná učební látka

-- vzdělání rovnocenné nejvyššímu možnému středoškolskému vzdělání chlapeckému

-- maturita umožňovala studium na některých fakultách UK (nejdříve jako mimořádné posluchačky, od roku 1897 jako řádné).

Další dívčí gymnázia: Valašské Meziříčí (1907) a Brno (1908)

Podpora potřebná k založení Minervy:

- Odborná: sestavit učební plán
- Administrativní: povolení pražského místodržitelství
- Finanční: založení nejprve Spolku Minerva - petiční akce a sbírka)
- Politická: přesvědčit poslance ve Vídni (Emanuel Engel)

“Krásnohorská napsala Engelovi dopis. V něm vylíčila pohled na ženu z hlediska většiny žen, které potřebovaly slušnou kvalifikaci, aby se mohly důstojně uživit (často nejen před svatbou), a vyhnuly se tak strádání a ponížení. Při návštěvě mu předala knihu výstřižků o ženské situaci, zvláště sociální, sestavenou u článků z novin a ženských časopisů. Engela tím přesvědčila, dokonce se jí omluvil, že “nevěděl, že ženská otázka tak podstatně existuje a že muži nemají čas číst ženské časopisy”.”

Neudorfová, s.120.

Hnutí za volební právo žen

Od 90. let petice (Ženský výrobní spolek, Krásnohorská 1891).

Pozadí: Více rovnoprávnosti v soukromém právu nelze dosáhnout bez rovnoprávnosti ve veřejném právu, pokud ženy nebudou politicky zastoupeny.

Logika vývoje:

1. Ženy průmyslovým vzděláním / maturitou dosáhly žádaných předpokladů pro vstup do výdělečné profese / k dalšímu studiu.
2. Byly-li výdělečně činné a vzdělané, splnily zákonem dané podmínky pro volební právo (platily daně, byly členkami určitých profesí).
3. Vyloučení žen z volebního práva tedy již nemělo opodstatnění neúčasti na občanském životě

T. G. Masaryk

Politická podpora ženské rovnoprávnosti a volebního práva.

Psal články o ženském hnutí (hlavně v časopise *Naše doba*, který sám vydával od r. 1894)

Přednášel o postavení a zrovnoprávnění žen

Mezinárodní rozměr českého ženského hnutí

Paralelně s hnutím českých žen, existovalo i hnutí německých žen žijících v českých zemích

České hnutí bylo v kontaktu s ženami a ženskými organizacemi i dalších slovanských zemí a psaly o nich (Slovensko, Polsko, Bulharsko, Chorvatsko, Srbsko, Slovinsko - Františka Plamínková a Dr. Anna Honzáková přednášely ve Slovinsku, slovinské ženy se zúčastnily Sokolského sletu v roce 1907).

Vliv především anglického (Světlá znala Millovo dílo v roce 1871) a amerického (Charlotta a Tomáš Garrigue Masarykovi) ženského hnutí na české ženské hnutí:

Informace i o německém, francouzském, severském a italském ženském hnutí.

Horská (1999) uvádí, že české země se na konci 19. století staly středoevropským centrem ženského hnutí.

Oblasti českého ženského hnutí 19. století:

- Vzdělávání - akademické i odborné
- Sociální - péče o chudé ženy a děti, “padlé” ženy, méně sexualita (Teréza Nováková - v 90. letech a na počátku 20. století)
- Tělovýchovná - Sokol, skauting (až těsně před 1. svět. válkou)
- Politická - volební právo (od 90. let)
- Kulturní - literatura, esejistika, ženské časopisy (*Ženská revue* - Brno, *List paní a dívek českých*, *Ženské listy*, *Ženský obzor*)

Závěrem:

Až do 90. let bylo české ženské hnutí záležitostí středních a bohatších vrstev.

Vždy silný aspekt ženské solidarity: práce žen pro ženy, kultivování ženského myšlení (výrazný podíl spisovatelek), zaobírání se otázkami ženského života a ženské existence.

Hlavní současné publikace:

Neudorfová, M. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999.

Horská, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: NLN, 1999.

Lenderová, M. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999.

Malečková, J. *Úrodná půda: žena ve službách národa*. Praha: ISV. 2002.

Malínská, Jana. 2005. *Do politiky prý žena nemá—proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Slon a Libri.

Bahenská, Marie. 2005. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon a Libri.

Burešová, Jana. 2001. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého.